

YEDİNCİ ÜNİTE-OSMANLI TOPLUM YAPISI TYT SORULARI

7.1.1. Osmanlı'da İnsan ve Toplum Anlayışı

1. Osmanlı toplumu, resmî tasnife göre; yönetenler (askerî) ve yönetilenler (reaya) olarak iki gruptan meydana geliyordu. Yönetilenler grubu dinî inançlar esas alınarak Müslim (Müslüman) ve gayrimüslim şeklindeydi. Müslim, İslam inancını kabul edenlere; ümmet ise Hz. Muhammed'e inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak çevresinde toplanan Müslümanların tümüne (Ümmet-i Muhammed) denirdi. Gayrimüslim kavramı ise genel olarak İslamiyet'i kabul etmeyen Hristiyan ve Yahudileri ifade ederdi.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Yönetilenler farklı inançlara mensuptur.
- B) Osmanlı toplumu farklı inançlardan oluşmaktadır.
- C) Yöneticiler Müslümanlardan oluşmuştur.
- D) Yahudiler gayrimüslimlerdendir.
- E) Ümmet kavramı Müslümanlar içindir.

2. Osmanlı toplum yapısı; Türk töresi ve İslam hukukuna göre düzenlenmişti. Osmanlı toplumunda sınıf ayrımı kesinlikle söz konusu değildi. Toprağa bağlı kölelik, asillik gibi toplumsal yapılanmalar devlet tarafından engellenmişti. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nde herkes eşit statüde yer alıyordu. Devlete hizmet karşılığı Müslüman reayadan askerî sınıfa geçmek mümkündü.

Buna göre;

- I. Sınıfsal farklılık söz konusu değildir.
- II. Törenin toplum hayatında önemi vardır.
- III. Dikey hareketlilik kolaydır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

7.1.2. Osmanlı Millet Sistemi

3. Osmanlı toplumu; çeşitli din, mezhep ve ırklara mensup topluluklardan oluşmaktaydı. Osmanlı'da yasal statüleri belirlenmiş dinî cemaatlara “millet”, Osmanlı'nın İslam hukuku çerçevesinde ülkesinde yaşayan toplulukları din ya da mezhep esasına göre teşkilatlandırmak suretiyle yönetme biçimine ise “millet sistemi” deniyordu. Dolayısıyla millet sistemi toplumun ırk ve diline göre değil, din ve mezhep aidiyeti esasına dayanmaktaydı.

Yukarıdaki bilgilerden aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Millet sistemi inançları esas almıştır.
- B) Millet sistemi İslam hukukuna dayalı oluşturulmuştur.
- C) Her dini cemaat bir millet kabul edilmiştir.
- D) ırk ve dile dayalı esaslar söz konusu değildir.
- E) Müslümanlar imtiyazlı cemaattir.

4. Millet sisteminde Osmanlı Devleti, her cemaate örf ve âdetlerine göre bir düzen kurma imkânı verdi. Cemaatler, her türlü dinî ve iç işlerini düzenlemede serbest bırakıldı. Her millet grubunun yönetimi; devlet ile ilişkileri; idari, mali ve adli işleri bu millet grubunun yöneticileri tarafından yürütüldü.

Buna göre;

- I. Cemaatler dini işlerinde özerklik yaşamıştır.
- II. Hukuki konularda haklar tanınmıştır.
- III. Devlet siyasi işlerini kendilerine bırakmıştır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

5. Osmanlı Devleti'nde, Müslüman cemaatini meydana getiren topluluklar Türkler, Araplar, Acemler, Boşnaklar ve Arnavutlardı. Bunlardan sonra en kalabalık topluluğu Ortodoks cemaati oluşturuyordu. Ortodoks cemaatler; Rumlar, Eflâk-Boğdanlılar, Karadağlılar, Sırplar ve Bulgarlar idi. Ayrıca Osmanlı toplumunda Ermeni, Musevi (Yahudi), Süryani, Nasturi ve Keldani cemaatleri de vardı. Osmanlı toplumunun bu yapısı, devletin hâkim olduğu coğrafyanın demografik özelliğinden kaynaklanıyordu. Bu insanlar kendi ibadet yerlerini açma ve inançlarını yaşamada tamamen özgürlerdi.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Osmanlı Devleti çok milletli bir devlettir.
- B) Osmanlı çok dinli bir devlettir.
- C) Ortodoks mezhebi Müslümanlardan sonra en büyük topluluktur.
- D) Süryaniler Ortodoksluğa bağlı bir mezheptir.
- E) Din ve inanç hürriyeti yaşanmaktadır.

6. Fatih Sultan Mehmet, Ermenilerin hem yönetim işlerini hem de dinî işlerini kolaylaştıracak örgütlenmeleri için İstanbul'da Gregoryan Ermeni Patrikhanesini kurdu (1461). Bu gelişme karşısında Balkanlar, Kırım, Orta ve Doğu Anadolu ile Kafkasya'dan birçok Ermeni İstanbul'a göç etti. Bizans Dönemi'nde Anadolu'nun çeşitli yörelerine dağılmış 100 bin Ermeni yaşıyordu. Osmanlı Devleti'nin farklı dinlere tanıdığı inanç özgürlüğü politikası sayesinde Osmanlı sınırları içerisindeki Ermenilerin nüfusu 600 bin civarına ulaşmıştı.

Buna göre;

- I. Osmanlı Devleti Ermenilere karşı hoşgörölü bir politika izlemiştir.
- II. Fatih Ermenilerin teşkilatlanmasına yardım etmiştir.
- III. Ermeniler İstanbul'daki en büyük azınlıktır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

7. Osmanlı Devleti'nde, millet sistemi içerisinde varlığını sürdürebilen gayrimüslim topluluklardan biri de Süryanilerdi. Oysa Süryaniler, Ortodoks Bizans Dönemi'nde çeşitli baskılara maruz kalmışlardı. Ancak Türklerin Anadolu'ya hâkim olmalarıyla önce Selçuklular daha sonra da Osmanlılar sayesinde son derece rahat ve huzurlu yaşadılar. Bu yüzden Süryaniler de Osmanlı'nın Anadolu'ya hâkim olduğu dönemde rahatça Osmanlı egemenliğini tanıdılar.

Buna göre;

- I. Süryaniler millet sistemi içerisinde yer almışlardır.
- II. Süryaniler Selçuklular döneminde yaşamıştır.
- III. Süryaniler Anadolu'da yaşamışlardır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

7.2. FETHEDİLEN BÖLGELERDE TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL DEĞİŞİMLER

7.2.1. İslam Kültürü ve Toplumsal Değişim

8. Osmanlı Devleti, Rumeli'ye geçtikten sonra fethedilen bölgelere yönelik iskân politikası uyguladı. Bu bölgelere Anadolu'dan Türkmenleri getirip yerleştirdiler. Dolayısıyla iskân politikası sonucunda Balkanlarda Türk nüfusu arttı ve Türk-İslam kültürü yayıldı. İskân politikası yanında Osmanlı Devleti, fethedilen bölgelere yönelik istimâlet politikası izledi. Yine yerli halktan angarya ve ağır vergileri kaldırdı. İzlenen bu politikalar sonucunda Rumeli ve Balkanlarda güvenlik sağlandı.

Yukarıdaki bilgilerden aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) İskan politikası Balkanların Türkleşmesini sağlamıştır.
- B) Türkmenler Rumeli'ye yerleşmişlerdir.
- C) Fethedilen bölgelerdeki yerli halka hoşgörölü davranılmıştır.
- D) Yerli halktan vergi alınmamıştır.
- E) Balkanlarda güvenlik sağlanmıştır.

9. Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda sağladığı bu asayiş ve güven ortamı sayesinde ekonomik ve sosyal hayat kısa sürede canlandı. Balkanlar tarihin hiçbir döneminde Osmanlılarda olduğu kadar huzur ve güven içerisinde olmadı. Bu sayede Balkanlarda Makedonya, Arnavutluk, Bosna, Hersek, Kosova gibi bölgelerde gayrimüslim köylüler arasında İslamlaşma hareketi hızlandı. Diğer yandan Osmanlı yönetimi içerisinde yer almak isteyen gayrimüslimler arasında Türkçeye ilgi arttı.

Buna göre;

- I. Balkanlarda Türk kültürünün etkileri olmuştur.
- II. En yaygın dil Türkçe olmuştur.
- III. Asayiş ve güven ortamı ekonomiyi geliştirmiştir.
- IV. İslamiyet Balkanlarda yayılmıştır.

yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) I, III ve IV

10. Osmanlı ve Balkan halkları yüzyıllar boyunca birlikte yaşadı. Osmanlı Devleti'nin bu bölgelerde hâkimiyet kurmasıyla birlikte, Türkler ve bölge halkı karşılıklı olarak kültür etkileşimi yaşadılar. Ancak Osmanlıların hâkim unsur olmasından dolayı Türk-İslam kültürünün Balkanlardaki etkileri daha fazla oldu. Nitekim birçok mekâna Türkçe isimler verildiği gibi, Türk dili toplumsal hayatta da kullanıldı. Diğer yandan Anadolu'dan Balkanlara gelen birçok âşık, bağlı bulunduğu âşıklık geleneğini buralara yaydı.

Buna göre;

- I. Balkanlarda kültürel etkileşim yaşanmıştır.
- II. Türk dili daha geniş alanda kullanmaya başlamıştır.
- III. Türk kültür unsurları Balkanları etkilemiştir.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

11. Balkanlarda, Türk-İslam kültürünün yayılmasına bağlı olarak toplum hayatında önemli gelişmeler ve değişimler yaşandı. Balkan halklarının başta giyim, yemek, eğlence gibi gelenek ve göreneklerinde önemli değişimler oldu. Orta Asya ve Anadolu'da giyilen kıyafetler, Balkan halkı tarafından benimsendi. Dönemin seyyahları Balkan kentlerinde hatta Hristiyan nüfusun çoğunlukta olduğu yerlerde bile günlük yaşamda Türk halklarının giyim kuşam, yeme içme karakterinin etkin olduğunu belirtirler.

Buna göre;

- I. Balkanlarda kültürel değişimler yaşanmıştır.
- II. Balkan halklarının günlük yaşamında değişimler yaşanmıştır.
- III. Türkler Balkan halklarının kültüründen etkilenmemiştir.

yargılarından hangisine ulaşamaz?

BBB

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

7.2.2. Osmanlı Şehirlerinde Günlük Yaşam

12. Osmanlı Devleti'nin şehir ve mahallelerinde çok kültürlü sosyal bir yaşam vardı. Osmanlı şehir ve mahallelerinde Müslüman nüfus hâkim unsur olmasına rağmen diğer dinlere mensup unsurlar; inanç, örf, âdet, kılık kıyafet gibi temel hak ve özgürlüklere sahipti. Kimse kimsenin inancına, giyimine ve kuşamına müdahale etmezdi. Aynı mahallede cami, kilise ve havra bulunur; gerek Müslüman gerek Hristiyan gerekse Yahudiler dinî vecibelerini rahatça yerine getirirdi.

Buna göre;

- I. İnanç özgürlüğü vardı.
- II. Farklı kültürler barış içerisinde yaşamıştır.
- III. Osmanlı toplumunda Yahudiler yaşamaktadır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

13. Osmanlı'da toplumsal dayanışmanın en yoğun yaşandığı ramazan ayında varlıklı aileler yoksul ve fakir aileleri korur ve gözetirlerdi. Öyle ki bu ayda varlıklı kimseler farklı yerlerdeki esnaf dükkânlarına girer ve zimem (borç) defterini isterlerdi. Defterin baştan, sondan ve ortadan rastgele sayfalarını açar ve borçları ödeyip giderlerdi. Yine birçok vatandaş, ihtiyacı olan aileler için fırınların bir köşesine keseler içerisinde ekmek veya pide asardı. Bu şekilde ihtiyaç sahipleri rencide edilmeden ihtiyaçları karşılanırdı.

Buna göre;

- I. Osmanlı toplumu dayanışma içindedir.,
- II. Ramazana özel önem verilmiştir.
- III. Devlet ailelere sosyal yardım yapmıştır.

yargılarından hangisine ulaşamaz?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

14. Osmanlı Devleti'nde en önemli eğlence mekânları ise kıraathane/kahvehaneler idi. Osmanlı toplum hayatına XVI. yüzyıldan itibaren giren kahve ve kahvehaneler çok geniş bir kültürel birikim oluşmasına ortam hazırladı. Osmanlı'da bir içecek adı olan kahve aynı zamanda kahvehane kelimesi yerine de kullanıldı. Yine kahvehanelerle benzer fonksiyonlar gösteren kıraathaneler genel olarak kahvehane anlamında kullanılırdı. Kıraathane, kahvehaneden daha sonra ortaya çıkan bir kavramdır ve isminin kıraathane olması bu mekânların “okuma salonu” olarak kullanılmasıyla bağlantılıdır.

Buna göre;

I. Osmanlı toplumu kahve kültürünü sonradan edinmiştir.

II. Kahvehane toplumsal bir mekandır.

III. Kahvehaneler kuruluş döneminde açılmıştır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız III

C) I ve II

D) II ve III

E) I, II ve III

15. Osmanlı şehirlerinde hemen her mahalde açılan kıraathane ve kahvehaneler eğitim, ticaret ve sanat üzerine fikir alışverişinin yapıldığı; meddahların konuşma, saz şairlerinin saz çalma ve söz söyleme yerleri kıraathaneler ve kahvehaneler idi. Bunun dışında kahvehaneler; insanların haberleşme merkezi, meslek gruplarının toplanma yeri konumunda olması itibarıyla önemli bir yere sahipti. Osmanlı'da zamanla her esnaf kendi kıraathanesini açtı. Dolayısıyla yeniçeri, kasap, fırıncı, derici, tulumbacı vs. gibi esnaf kahveleri; esnafların sorunlarının dile getirildiği, sohbetlerin yapıldığı, mâni ve türkülerin söylendiği mekânlar hâline geldi.

Buna göre;

I. Farklı meslekler kendi kıraathanelerini açmıştır.

II. İlk kıraathane İstanbul'da açılmıştır.

III. Kıraathanelerde sanatsal etkinlikler yapılmıştır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

A) Yalnız I

B) I ve II

C) I ve III

D) II ve III

E) I, II ve III

Osmanlı'da Yemek Kültürü

16. Osmanlı Devleti'nde çeşitli dönemlerde düzenlenen panayır ve şenliklerde Osmanlı yemek kültürünü de görmek mümkündü. Bu etkinliklerde hazırlanan sofralarda; börek, bohça (poğaç), tatmaç (mantı benzeri bir yemek), ıspanak böreği, çorba, katı çorbası, kefal çorbası, baklava, çeşitli dolmalar, kebaplar, ekşi aşı, muhallebi, pilav, tavuklu pilav, kıymalı-sade ve ballı börekler, bulgur pilavı, zerde, yahni, paça, kabak tatlısı, aşure, turşu, çörek, gözleme, girde (açılmış yufka), nukul (bir çeşit tatlı), tarhana çorbası, simit, erişte, kuzu kebabı, tavuklu börek, çeşitli soğuk şerbet ve hoşaf lar yer alırdı. Bu yemekler koruk, limon suyu, nar ekşisi, soğan, sarımsak ve çeşitli baharatlar ile tatlandırıldı.

Buna göre;

- I. Osmanlı yemek kültürü gelişmiştir.
 - II. Yemeklerde sebze ve et kullanılmıştır.
 - III. Hamur işleri yemek kültürünün bir parçasıdır.
- yargılarından hangisine ulaşılabilir?**

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

Osmanlı'da Giyim Kuşam

17. Osmanlı toplumunda, giyim kuşamın şekillenmesinde statü ve din dışında dönemin sosyokültürel şartları da belirleyici olmuştur. Osmanlı Devleti, halkın giyim ve kuşamına önem verirdi. Bunda amaç rütbeye, statüye, mesleğe ve dinî inanca göre farklı kıyafetler giyilmesi suretiyle kıyafet konusunda belli bir düzen sağlamaktı. Kılık kıyafet, Osmanlı toplumunda her bir unsuru diğerlerinden ayıracak derecede çeşitlilik gösterirdi. Padişah'tan hizmetliye dek asker, sivil, ilmiye ve her sınıftan görevlilerin Divân-ı Hümayun toplantılarında; sefer, mevlit, bayram gibi merasimlerde rütbe ve mesleklerine göre giymesi gereken kıyafet ve başlıklar belirlenmişti.

Buna göre;

- I. Osmanlı kıyafetleri çeşitlilik göstermektedir.
 - II. Statü sahibi olanların kıyafetleri sivil halktan farklıdır.
 - III. Din kıyafetinin belirlenmesinde etkilidir.
 - IV. Din adamlarının dini kıyafetle dolaşmaları yasaktır.
- yargılarından hangisine ulaşılabilir.**

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III
- E) I, II, III ve IV

7.3. OSMANLI TOPRAK SİSTEMİ VE TARIMSAL ÜRETİM

7.3.1. Toprak İdaresi ve Tarım

18.

- Mülk arazi, kişilerin elinde bulunan ve tamamen kişilere ait olan topraklardır. Fetihler öncesinde halka ait olan bu topraklar, fetihler sonrasında yine o yöre halkına bırakılırdı.
- Haraci Arazi, mülkiyeti Müslüman olmayanlara ait olan topraklardır.
- Gelirleri devlette yararlılığı görülen kişilere verilen topraklardır.
- Gelirleri doğrudan devlet hazinesine gitmek üzere ayrılmış topraklardır.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda;

- I. Osmanlı Devleti'nde mülkiyeti şahıslara ait araziler vardır.
- II. Gayrimüslimler mülk arazi sahibidir.
- III. Osmanlı maliyesini doğrudan ilgilendiren araziler vardır.
- IV. Müslümanlar mülk arazi sahibi değildir.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III
- E) I, II, III ve IV

19.

- Gelirleri devlette yararlılığı görülen kişilere verilen topraklardır.

Osmanlı Devleti toprak sistemini oluştururken İslam hukukundan, önceki Türk-İslam devletleri ile Sasanilerin ve Bizans'ın toprak sisteminden yararlanılmıştır. Osmanlı Devleti'nde fethedilen topraklar, Divân üyesi nişancının nezdinde tahrir defterlerine kaydedilirdi. Böylece vergi yükümlüsü erkek nüfus ile bunların ödeyecekleri vergiler tespit edilirdi.

Buna göre;

- I. Osmanlı kendinden önceki ülkelerden yararlanmıştır.
- II. Topraklar kayıt altına alınmıştır.
- III. Toprak mali sistemle bağlantılıdır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

20. Devlet tarımsal üretimi artırmak için çeşitli tedbirler alırdı. Bu tedbirlerin başında tımar sistemi içerisinde yer alan topraklarda devlet her aileye yetecek kadar toprak ayırırdı. Böylece devlet üreticiyi korur, tarımsal üretimin devamlılığını sağlardı. Üç yıl toprağı işlemeyen çiftçinin toprağı elinden alınıp başkasına verilir. Topraklar devletin kontrolünde olduğundan büyük toprak sahiplerinin ortaya çıkmasına müsaade edilmezdi.

Buna göre;

- I. Devlet üretimin devamlılığını sağlayacak tedbirler almıştır.
- II. Tımar, toprağı dayalı bir sistemdir.
- III. Özel mülkiyet geliştirilmiştir.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

7.3.2. Tarımsal Üretim ve Çifhane Sistemi

ÇİFTHANE SİSTEMİ

1. Osmanlı Devleti'nde temel vergi ve toprak sistemi çifhane denen bir sisteme dayanıyordu. Çifhane, bir çift öküzle işletilebilen ve bir köylü ailesinin işletiminde olan arazi birimiydi. Dolayısıyla çifhane sisteminde aile emeğı, bir çift öküz ve ikisinin birlikte işlediğı arazi bir malî ünite sayılırdı. Bu özel vergi, tahrirlerde ve vergi sayımlarında diğer vergilerin hepsinden önde gelmekteydi. Devletin düzenli aralıklarla tahrir (nüfus sayımı) yapmasının en temel sebeplerinden biri, var olan ekonomik düzenin devamını sağlamaktı.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Osmanlı da geçimlik bir tarımsal üretim esas alınmıştır.
- B) Özel mülkiyet özendirilmiştir.
- C) Tarımsal üretimde sadece insan gücü kullanılmıştır.
- D) Vergi mükellefleri vergilerini doğrudan hazineye göndermiştir.
- E) Tımar topraklarının vergileri doğrudan hazineye alınmıştır.

2. Osmanlı'da devlet arazisi (mirî arazi) işletmesi koşuluyla genelde reayaya bırakılırdı. Reayaya vergi ödemesi koşuluyla dağıtılan araziler "çifhane sistemi" içerisinde değerlendirilirdi. Çifhane sistemi ile her bir hanenin işleteceğı arazi ve ödeyeceğı vergiler tespit edilirdi. Çifhane birimi üç unsurdan oluşurdu. Bunlar; devletin işletme koşuluyla verdiği arazi, bu araziye işleten hane halkı ve arazinin koşum gücü olan bir çift öküzdü. Bu üç öge çifhane sistemini dolayısıyla da vergiye tabi bir üretim ünitesini oluşturuyordu. Osmanlı Devleti'nde tahrir defterleriyle kayıt altına alınan arazilerden "çift resmi" adı altında vergi alınırdı.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Osmanlı Devleti üretimin devamını esas almıştır.
- B) Üretimde hayvan gücünden yararlanılmıştır.
- C) Vergiler doğrudan hazineye alınmıştır.
- D) Halktan vergi alınmıştır.
- E) Arazi vergisi çift resmidir.

7.4. LONCA TEŞKİLATI VE OSMANLI EKONOMİSİNE ETKİLERİ

7.4.1. Lonca Teşkilatı

3. Lonca Teşkilatında şehir ve kasabaların büyüklüğüne göre her sanatta ustalar belirli sayıyı aşmamalıydı. Osmanlı ekonomik sisteminin temel direği olan esnaf loncaları, XIII. yüzyılda ortaya çıkan Ahilik teşkilatının bir devamı, ticari hayatın vazgeçilmez bir parçasıydı. Lonca Teşkilatı, Ahilikteki gibi hiyerarşikti: esnaf şeyhi, yiğitbaşı, usta, kalfa ve çırak gibi... Dükkân açma izni yalnız ustaya aitti. Bu yetki ona “berat” ile verilirdi. Dükkân sayısını da yine ustalar tespit ederdi. Her isteyen istediği yerde dükkân açamazdı. Buradaki amaç mevcut esnafı korumaktı.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Devlet sanayi üretimini düzenlemiştir.
- B) Sanayi üretiminin kurallarını Lonca Teşkilatı düzenlemiştir.
- C) Esnafın dükkân açması bir kurala bağlı değildir.
- D) Bütün esnafın tek bir loncası vardır.
- E) Hiyerarşik bir yapı oluşmamıştır.

4. Lonca Teşkilatında ticari ve endüstriyel herhangi bir mesleğe devam etme imtiyazına “gedik” denirdi. Gedik hakkını elde eden esnaf, esnaf müfettişleri tarafından sürekli teftiş edilirdi. Teşkilatlanmış esnaf gruplarının bir araya geldikleri odaya “lonca” denirdi. Esnaf şeyhi, aynı zamanda loncanın da şeyhiydi. Sonra yiğitbaşı ve esnaf kâhyaları gelirdi. Yiğitbaşı, ustalar arasındaki disiplin ve organizasyondan sorumluydu.

Buna göre;

- I. Lonca teşkilatında hiyerarşik bir yapı vardır.
- II. Üretim kontrol altındadır.
- III. Her esnaf grubunun ayrı bir loncası vardı.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

5. Lonca Teşkilatındaki esnaf grupları daha çok üretim ağırlıklı faaliyette bulunurdu. Devlet her şehirde hırfet sayısını belirler ve bu sayıyı korumaya çalışırdı. Bu hırfet grupları arasında gıda, dokuma, deri, nakliye, silahçı, bakırcı, kalaycı demirci, fırıncı, eyerci, semerci, çizmeci, kereste ve doğramacı esnafı en kalabalık olanlarıydı. İş yoğunluğu ve çalışanların sayısı açısından İstanbul esnafı içerisinde fırıncılar ilk sırayı almaktaydı. Loncalar, özellikle gediklerin haksızlık olmadan dağıtımına büyük bir özen gösterirdi. Gediklerin en önemlisi, bir çeşit imtiyaz ve tekel usulü olan esnaf gedikleriydi. Esnaf gediklerinin işlediklerini başkası işleyemez, sattıklarını başkası satamazdı.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Sanayi üretiminde tekel uygulaması vardır.
- B) Her esnaf üretimi hırfet olarak adlandırılmıştır.
- C) İstanbul’da en büyük hırfet grubu fırıncılardır.
- D) İstanbul’da sadece esnaf gedikleri vardı.
- E) Ticari ve endüstriyel herhangi bir mesleğe devam etme imtiyazına “gedik” denirdi.

6. Lonca Teşkilatının en temel özelliği, öncelikle bulunduğu şehir ve kasabanın ihtiyacını karşılamaktır. Bu nedenle esnaflar arasında en önemli unsur ham madde dağıtımıydı. Ham madde dağıtımı esnaf şeyhleri aracılığıyla adil bir şekilde yapılırdı. Savaş ve kıtlık döneminde buna daha çok dikkat edilirdi. Örneğin bir celepçi (hayvan alıp satan kişi) uzak yerlerden hayvan alıp getirir, kasaplara satar, kasaplar hayvanı kestikten sonra deriyi debbağlara (deri işleriyle uğraşan kesim) verir, debbağ deriyi işledikten sonra çarıkçılara, kemercilere, çantacılar, çizmecilere, eyercilere, davulculara, semercilere eşit bir şekilde dağıtırdı.

Yukarıdaki bilgilerden aşağıdaki yargılardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Lonca teşkilatı ihtiyaçtan fazla üretim amaçlamıştır.
- B) Lonca bulunduğu şehrin ihtiyacını karşılamıştır.
- C) Esnafın hammadde ihtiyacı karşılanmıştır.
- D) Lonca içerisinde deri işiyle uğraşanlar vardır.
- E) Savaş ve kıtlık zamanları gözetilmiştir.

7.4.2. Narh Sistemi

7. Narh sistemi, zorunlu ihtiyaç maddelerinin azami satış fiyatlarının devlet tarafından belirlendiği ya da eksik rekabet ortamının oluşması yüzünden devletin fiyatlara zorunlu müdahalede bulunduğu, Osmanlı ekonomik sistemi içerisindeki yapıya denir. Farsça kökenli narh sisteminde temel amaç, tekelleşmenin önlenmesidir. Devlet, tüketiciyi ve üreticiyi koruyucu tedbirler almıştır. İşte bu doğrultuda narh sistemini hayata geçirerek çarşı ve pazarlarda fiyatlara müdahale edip malların belirlenen fiyatlarda satılmasını sağlamaya çalışmıştır. Narh uygulaması İstanbul'un Fethi'nden XIX. yüzyıla kadar devam etmiştir.

Buna göre;

- I. Devlet temel tüketim maddelerinin fiyatlarını kendisi belirlemiştir.
- II. Tüketiciyi koruyacak tedbirler alınmıştır.
- III. Narh yükselme döneminde uygulanmıştır.
- IV. Devlet çarşı ve pazarları denetlemiştir.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III
- E) I, II ve IV

8. Osmanlı Devleti'nde narh uygulamasını gerekli kılan sebepler arasında savaş, deprem, kuraklık, kıtlık, nüfus artışı, ticari dengelerdeki değişiklikler ve paranın değer kaybetmesi gibi unsurlar da yer almaktaydı. Dolayısıyla bu dönemde üretim azalırdı. Az sayıda üretilen maddelerin fiyatları yükselir, bu durum da reyanın alım gücünü zorlardı. Bu yüzden devlet, fiyat tespiti yaparken malın piyasadaki arz ve talep dengesini dikkate alır, tekelci eğilimleri önlemeye çalışırdı.

Buna göre;

I. Olağanüstü dönemlerde fiyatlarda dalgalanmalar yaşanmıştır.

II. Tekelci eğilimleri önleme çabası vardır.

III. Üretimin azaldığı dönemlerde fiyat istikrarı sağlanmaya çalışılmıştır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

A) Yalnız II

B) I ve II

C) I ve III

D) II ve III

E) I, II ve III

7.4.3. Osmanlı'da Ticari Mekânlar

9. Akdeniz ve Karadeniz'de denetimin sağlanması, İpek ve Baharat yollarının Osmanlı Devleti'ne geçmesi ticari faaliyetlerin artmasında etkili oldu. Diğer yandan Osmanlı Devleti, ticareti geliştirmek amacıyla birtakım önlemler aldı. Öncelikli olarak ticaret yolları üzerinde güvenliği sağladı. Vergilerde indirim yaparak ticareti özendirdi. Bu şekilde halkın ihtiyaç duyduğu malları bulmasına katkı sağladı. Ülkenin hiçbir bölgesini ticaret ağı dışında bırakmadı. Şehirlerde ticaret için yapılmış bedestenler açıldı.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

A) Osmanlı Devleti'nden ticari yollar geçmektedir.

B) Ticari güvenlik için tedbirler alınmıştır.

C) Ticareti teşvik edici çalışmalar yapılmıştır.

D) Ticaretle uğraşanlardan vergi alınmamıştır.

E) Ticari mekanlar açılmıştır.

10. Osmanlı Devleti'nin önemli ticaret merkezlerinden biri olan bedestenler başta mücevher ve değerli taşlar olmak üzere silahlar, süslü koşum takımları ile değerli kumaşların satıldığı yerlerdi. Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında bedestenler, şehirlerdeki ticaretin merkezi durumundaydı. Taş veya tuğladan yapılmış sağlam yapılar olması sebebiyle uzun yıllar tüccarların kıymetli mallarının, çarşı esnafının kasalarının ve defterlerinin muhafaza edildiği mekânlar konumundaydı.

Buna göre;

I. Bedesten ticari bir mekandır.

II. Bedestende kumaş üretilmiştir.

III. Şehir merkezinde bedesten açılmıştır.

yargılarından hangisine ulaşamaz?

A) Yalnız II

B) I ve II

C) I ve III

D) II ve III

E) I, II ve III

11. Dolayısıyla bütün alışveriş, bedestenler etrafında gerçekleşiyordu. Zamanla şehir nüfusunun artmasına bağlı olarak bedestenlerin etrafında birçok dükkân, iş hanı ve çarşı inşa edildi. Bedestenler de bu çarşı ve dükkânların bir nevi çekirdeği konumuna geldi. Örneğin İstanbul'da dönemin ticaret merkezlerinden biri olan Kapalı Çarşı'nın inşasıyla bölgede faaliyet gösteren bedesten bu yapının içinde kaldı.

Buna göre;

- I. Bedestenler zamanla değişime uğramıştır.
- II. Bedesten çevresi ticari mekanlarla genişlemiştir.
- III. Han, Kapalı Çarşı gibi yeni mekanlar oluşmuştur.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız II
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

12. Osmanlı ticari merkezlerin arasında kervansarayların ayrı bir yeri vardı. Kervansaraylar, kervanların güvenliği ve konaklaması için anayol kenarında tesis edilen vakıf yapılarıdır. Genellikle padişah, vezir ve büyük devlet adamları tarafından yapılan kervansaraylar; kale gibi sağlam, döneminin süsleme özellikleriyle bezeli ticaret, sosyal yardım ve kültür müesseseleri idi.

Buna göre;

- I. Kervansaraylar ticari yapılardır.
- II. Ticaret vakıflar yoluyla desteklenmiştir.
- III. Kervansaraylar devlet adamları tarafından işletilmiştir.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız II
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

13. Kervansaraylarda yatakhane ve aşhaneler, erzak ambarları, ticari eşya depoları, yolcuların hayvanları için ahırlar, samanlıklar, namaz kılmak için mescitler, kütüphaneler, misafirlerin yıkanması için hamamlar, şadırvanlar, hastaneler ve eczaneler, yolcuların ayakkabılarını tamir etmek ve fakir yolculara yenisini yapmak için ayakkabıcılar, hayvanları nallamak için nalbantlar ile bu teşkilat ve tesisleri idare edecek gelir ve gider hesaplarını yapacak memurlar vardı.

Yukarıdaki bilgilerden aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Konaklama ücretlidir.
- B) Kervansaraylarda konaklama yapılan mekanlardır.
- C) Hayvan ihtiyaçları karşılanmaktadır.
- D) Sağlık önlemleri alınmıştır.
- E) Tesisin gelir giderleri hesapları yapılmıştır.

14. Kervansaraylarda güvenlik, “derbentçiler” tarafından sağlanırdı. Posta ve haberleşme işlerini “menzil” teşkilatı yerine getirirdi. Yollarda özel ulaşımı ve taşımacılığı ise “mekkâreciler” yapardı. Kervansaraylara inip konaklayan tüccar ve yolcuların; zengin-fakir, Müslüman gayrimüslim farkı gözetilmeksizin her türlü ihtiyaçları görölürdü. Bunun yanında devlet, hac farızasını ifa etmek için giden hacıların her türlü ihtiyaçlarını karşılamak üzere İstanbul’u, Suriye üzerinden Mekke ve Medine’ye bağlayan yol üzerinde çeşitli kervansaraylar kurdu.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Kervansaraylarda güvenlik sağlanmıştır.
- B) Profesyonel taşımacılık yapan bir sınıf vardır.
- C) Kervansaraylarda inanç farklılığı gözetilmemiştir.
- D) Haberleşme ihtiyaçları karşılanmıştır.
- E) Hacıların maddi ihtiyaçlarını devlet karşılamıştır.

15. Osmanlı Devleti’nin önemli ticaret merkezlerinden biri de kapan idi. Kapan, Osmanlı şehirlerinde özellikle zahire (tahıl ürünleri) türünden ihtiyaç maddelerinin toptan alınıp satıldığı ticari mekânlardı. Kapanlardan Kapan Emini sorumlu idi. Osmanlı ticari mekânları arasında önemli bir yere sahip olan kapanlara; zahire ürünleri dışında kahve, tütün, ipek, pamuk, kumaş gibi çeşitli ürünler de getirilirdi. Buralarda kadı naibi, kolluk kuvvetleri ve esnaf temsilcilerinin gözetiminde mallar tartılır; ağırlık, kalite ve çeşidine göre vergi ve narha tâbi tutulduktan ve fiyatları belirlendikten sonra esnaf aracılığıyla tüketiciye arz edilirdi.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Kapanlarda en fazla hayvancılık ürünleri satılmıştır.
- B) Kapanlarda perakende satış yapılmıştır.
- C) Kapanlarda ürünlerin tartımı ve dağıtımı yapılmıştır.
- D) Tüketici malı doğrudan kapandan almıştır.
- E) İlk kapan İstanbul’da açılmıştır.

16. XVI. yüzyılda yapılan fetihler sonucu Osmanlı Devleti, Akdeniz ve Karadeniz’de büyük ölçüde hâkimiyet kurdu. Başta İstanbul olmak üzere Marmara ve Akdeniz’de gemilerin barınmalarına, yük alıp boşaltmalarına, yolcu indirip bindirmelerine yarayan limanlar inşa etti. İstanbul’da deniz ticaretinin en yoğun olduğu bölge Haliç’in kıyılarıydı. Yine kuzey kıyıda, Tophane’den Azapkapı’ya kadar olan yerde Galata iskeleleri, güney kıyıda ise Bahçekapı, Eminönü ve Unkapanı iskeleleri vardı. Dünyanın çeşitli bölgelerinden gelen gemiler buralara demirler, boşaltılan mallar buralarda depolanır, karadan gelen mallar da buralardan gemilere yüklenirdi.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Osmanlı devleti deniz ticareti yapmıştır.
- B) Uluslararası ticaret yapılmıştır.
- C) Osmanlı devletinin ticaret limanları vardır.
- D) En yoğun limanlar Karadeniz kıyısında idi.
- E) Akdeniz’de ticari faaliyetler yapılmıştır.

17. Osmanlı Devleti'nin en yaygın ticaret merkezleri tüm halka açık olan pazarlardı. Bu pazarların en büyük özellikleri binalarda olmayıp açık alanlarda kurulmuş olmalarıydı. Osmanlı Devleti, ilerleyen dönemlerde bu pazar yerlerine halkı alışverişe çekmek için genelde aynı işi yapan esnafların bir arada bulunduğu arasta denilen çarşılar inşa etti. Arastalardan aynı zamanda imaretler için gelir sağlanmaktaydı. Arastaların etrafına ise medrese, kütüphane ve cami gibi tesisler kurdu. Haftanın belirli günlerinde arastalar etrafında kurulan pazarlar günümüze kadar varlığını korudu.

Buna göre;

I. Arastalarda aynı işi yapanlar bir araya gelmiştir

II. Devlet arastalardan gelir elde etmiştir.

III. Arastalardan elde edilen gelir ihtiyaç sahipleri için kullanılmıştır.

yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız II
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

7.5. VAKIF SİSTEMİ VE TOPLUM HAYATINA ETKİLERİ

18. İslam medeniyetinde vakıf, kişilerin kendilerine ait mallarını veya paralarını belirli bir hizmetin yerine getirilmesi amacıyla eğitim, din, sağlık, bayındırlık gibi sosyal ve kültürel alanlarda hizmet verecek kuruluşlara bağışlamasıdır. Dolayısıyla vakıflar sosyal, ekonomik ve kültürel hayatta son derece büyük öneme sahip müesseselerdir. Vakıflar sayesinde ihtiyaç sahipleri gözetilir; sosyal dayanışma, kaynaşma ve düzen sağlanırdı. Osmanlı'da hasta, sakat, dul, yetim, düşkün ve öksüzlerin yanında hayvanları koruma ve yaşatma amacıyla çeşitli vakıflar inşa edilmişti.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Vakıf insanların sağlık hizmetlerine ulaşmasını sağlamıştır.
- B) Vakıflar hayvanları koruyucu çalışmalar yapmıştır.
- C) Öksüz ve yetimler vakıflar aracılığıyla gözetilmiştir.
- D) Vakıflar sadece devlet eliyle yürütülmüştür.
- E) Vakıf Osmanlı halkının sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamıştır.

19. Sosyal devlet anlayışı ile hareket eden Osmanlı Devleti'nde halkın dinî, askerî ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet veren çeşitli vakıflar da bulunmaktaydı. Vakıflar başta padişah, padişah eşleri ve kızları, devlet adamları ve hayırseverler tarafından kuruldu. Bu yolla medreseler, hastaneler, camiler, kütüphaneler, kervansaraylar vs. yapıldı. Osmanlı vakıfları arasında en meşhur olanlarından biri II. Bayezid Dönemi'nde, Edirne'de inşa edilen "Bayezid Külliyesi" idi. Külliye'de cami, hastane, imaret, medrese, kervansaray, hamam ve diğer yapılar mevcuttu.

Buna göre;

- I. Vakıfların merkezi başkenttir.
- II. Padişah ve ailesi vakıf kurmuştur.
- III. Sosyal hayatın pek çok alanında vakıf oluşturulmuştur.
- IV. Vakıflar sağlık alanında faaliyet göstermiştir.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III
- E) II, III ve IV

20. Osmanlı Devleti'nde sahibi olduğu mülkü toplum yararına tahsis eden kişiye vâkıf, vakfedilen menkule ise mevkuf denirdi. Vakıf kurucusu, herhangi bir hizmet birimini (cami, medrese, darüşşifa vs.) inşa ettirdikten sonra, bu müessesenin ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla çeşitli kaynaklar tahsis ederdi. Bu kaynaklar genellikle arazi, dükkân, çarşı, han gibi gayrimenkullerden oluşurdu. Söz konusu vakfın idaresi için bir idareci (mütevelli) tayin edilir ve vakfın tüzüğü (vakfiye) düzenlenirdi. Böylece vakıflar sayesinde şehirler imar edilir; eğitim, sağlık ve kültür işleri yürütülürdü.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Osmanlı Devleti'nde mallarını toplum yararına vakfeden kişiler vardır.
- B) Vakfedilen bir mal vardır.
- C) Vakfa tahsis edilen gelir kaynağı vardır.
- D) Vakfın bir yöneticisi vardır.
- E) Sadece gayrimenkuller vakfedilirdi.